فصلنامه علمی
نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی
سال هفدهم، شماره یکم، زمستان ۱۴۰۳: ۱۴۶_۱۲۲

مقاله پژوهشی
تحلیل بازتاب اقتصادی انتشار ویروس کرونا در روستاهای گردشگرپذیر شهرستان لنگرود

لیلا شالی
دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.
محمد باسط قریشی*
استادیار گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.
نصرالله مولایی هشجین
استاد گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۲۹ **تاریخ پذیرش:** ۱۴۰۳/۰۷/۳۰

چکیده
بیماری های پاندمیک، علیرغم پیشرفت های علمی، سلامت و فعالیت بشر را تحت تاثیر قرار می دهند. ویروس کرونا، آخرین بیماری پاندمیک بود که زندگی و فعالیت بشر را در تمامی جوامع تحت تاثیر قرار داد. وضعیت پیش آمده ناشی از شیوع ویروس کرونا در ایران همانند سایر کشورهای درگیر، کشور را با یک شرایط اضطراری مواجه کرد. با انتشار ویروس کرونا در کشور، روستاها در تعامل با اجزا دیگر عناصر در فضای جغرافیایی از این آسیب در امان نماندند. این پژوهش با هدف تبیین پیامدهای اقتصادی انتشار ویروس کرونا بر اقتصاد روستاهای گردشگرپذیر شهرستان لنگرود انجام شده است. تحقیق حاضر بر حسب هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی و تحلیلی است. ماهیت داده‌ها کمی و کیفی و روش گردآوری داده ها اسنادی و میدانی است. در روش میدانی، برای گردآوری داده ها و اطلاعات، از پرسشنامه خانوار و روستا، مصاحبه و مشاهده استفاده شده است. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS و آمار توصیفی و استباطی استفاده شده است. در ۹ روستای گردشگرپذیر شهرستان، تعداد ۳۶۴ پرسشنامه خانوار و ۹ پرسشنامه روستا تکمیل شد. نتایج نشان می دهدکه میزان فعالیت اقتصادی ۴۰/۲ درصد شاغلین کمتر شده و ۱۵/۴ درصد نیز بیکار شده اند. درآمد ۹۳/۳ درصد خانوارها کم شده و درآمد دو درصد خانوارها افزایش یافته است. هزینه های بهداشت و درمان و خوراک برای تمامی خانوارها افزایش یافته است اما هزینه آموزش فقط برای ۳۴/۸ درصد خانوارها افزایش داشته است.

واژگان کلیدی: روستا، گردشگری، اشتغال و درآمد، ویروس کرونا، شهرستان لنگرود.

*نویسنده مسئول: Ghoreshi@iaurasht.ac.ir

مقدمه

روستاها در طول تاریخ تحولات زیادی را از نظر اندازه، مکان، تعداد جمعیت، دین و مذهب، زبان و فعالیت اقتصادی تجربه کرده اند. در سال های دور، تغییرات و تحولات روستاها، تحت تاثیر عوامل مختلف طبیعی و انسانی چون تغییرات اقلیمی، بلایای طبیعی، شیوع بیماری ها، رشد جمعیت، جابجایی اجباری جمعیت، درگیری ها و نزاع ها، هجوم ها و غارت ها و جنگ ها صورت می گرفت. اما در چند قرن آخر، تاثیرگذاری برخی عوامل چون جابجایی اجباری جمعیت، نزاع ها و غارت ها کمتر شده و تاثیرگذاری عوامل جدیدی چون رشد اقتصاد تجاری، رشد شتابان شهر نشینی، رشد فناوری، رشد ارتباطات و تغییرات اجتماعی، موجب تغییر در روند و ماهیت تحولات روستاها شده است.

در طول تاریخ، یکی از مهم‌ترین عوامل تاثیرگذار بر حیات بشر، همه گیری بیماری ها بوده است که در سال های دور، شدیدترین و مهم ترین تاثیر آن بر تعداد و ترکیب جمعیت در محدوده جغرافیایی وقوع اپیدمی بود اما با توجه به تحولات وسیع در ابعاد مختلف حیات بشر، امروزه وسعت تاثیرگذاری اپیدمی ها بسیار بیشتر از گذشته است و جنبه های گوناگونی از فعالیت ها را در بر می گیرد که اقتصاد یکی از مهم‌ترین آنها است. انسان به عنوان موجودی اجتماعی، همواره از سوی انتشار بیماری‌های واگیردار در مخاطره بوده است. هر چند با توسعه بهداشت، ارتقاء نظام درمانی و پیشرفت علم پزشکی، انتشار بیماری‌های واگیردار بسیار کمتر شده اما همواره این تهدیدی برای جوامع بشری محسوب می‌شوند. طی دو دهه گذشته بیماری‌هایی مانند ابولا، سارس، مرس و مانند آن نه تنها شهر و کشور مبدا انتشار آن، بلکه سایر کشورهایی که با این کشورها در ارتباط بوده اند درگیر نموده است. پیشرفت شبکه‌های حمل‌ونقل کالا و مسافر و تسهیل جابجایی گردشگران و نیروی کار، سبب شده تا بیماری‌های واگیردار با سهولت و سرعت بیشتری از شهری به شهر دیگر و از کشوری به کشور دیگر انتقال یابند. این بیماری‌ها علاوه بر تلفات جانی و آثار روحی و اجتماعی برای شهروندان، آثار اقتصادی بسیاری نیز در سطح خرد و کلان به دنبال دارند. هزینه‌های درمانی گزاف، کاهش بهره‌وری نیروی کار، خروج بخش قابل توجهی از نیروی کار از چرخه تولید به دلیل بیماری، کاهش سطح مبادلات اقتصادی (داخلی و خارجی)، کاهش تولید ناخالص داخلی و ...، بخشی از هزینه‌های اقتصادی منتج از انتشار بیماری های واگیردار است (BCCIMA, 2019).

همه‌گیری ویروسی کووید ۱۹ شوک بی‌سابقه ای را به وجود آورد که آسیب زیادی به اقتصاد کشورها و خانوارها وارد کرد. در نتیجه کاهش درآمد به دلیل ترک کردن شغل‌ها باعث کاهش طلب کالاها و خدمات فراوانی در سطح کشوری شد. سیاستگذاران به داده‌های بیشتری نیاز دارند تا از بحران کووید ۱۹ درس بگیرند (Lee & Yang, 2022). همه‌گیری کووید ۱۹ چالشی برای انسانیت بود و یک مشوق بزرگ برای تغییرات در تکنولوزی و رفتار در رابطه با سرمایه انسانی

شد. با توجه به همه گیری ویروس کووید ۱۹، شرکت ها و دولت‌ها فرصت این را دارند که دانش جدیدی درباره اصول کسب و کار و تغییرات رفتاری جمعیت‌های مختلف به دست آورند (Mishchuk et al., 2023).

اعلام رسمی شیوع ویروس کرونا در ایران در آخرین روزهای بهمن ماه سال ۱۳۹۸ صورت گرفت. وضعیت پیش آمده ناشی از شیوع ویروس کرونا در ایران همانند سایر کشورهای درگیر با این ویروس، کشور را با یک شرایط اضطراری مواجه کرده که می‌توان عنوان بحران نیز برای آن استفاده کرد. دلیل این موضوع را می‌توان به همه‌گیر شدن این پدیده و گسترش آن در تمام ابعاد منطقه ای کشور مرتبط دانست. شیوع ویروس کرونا در هر کشوری بیش از هر حوزه، بخش اقتصادی را تحت تاثیر قرار داده است، بخش اقتصادی کشورهای درگیر با بحران بیش از سایر حوزه‌ها با شیوع ویروس از هر دو بُعد داخلی و بین‌المللی تحت تاثیر قرار گرفته است. شیوع ویروس در داخل مرزهای کشور، دو شوک همزمان عرضه و تقاضا بر اقتصاد ایران وارد کرده است (Macroeconomics Advisory Group, 2019). انتشار ویروس کرونا، جنبه های گوناگون زندگی و فعالیت در روستاها را نیز تحت تاثیر قرار داد که با توجه به ماهیت گردشگری، میزان تاثیرگذاری کووید ۱۹ در روستاهای گردشگرپذیر با توجه به رکود نسبی و یا کامل فعالیت های گردشگری، بیشتر از سایر روستاها بود.

صنعت گردشگری و صنایع دستی یکی از مهم‌ترین بخش‌های اقتصادی در سراسر دنیا به شمار می‌روند این موضوع نه تنها در مورد کشورهای صنعتی صدق می‌کند بلکه در کشورهای در حال توسعه نیز می‌تواند نقش مهمی ایفا کرده و به یکی از منابع بالقوه برای تنوع بخشیدن به تولیدات اقتصاد ملی تبدیل شود (Sketti et al., 2015). گردشگری روستایی در بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه در راستای رشد اقتصاد کشاورزی و حفظ ساختار سنتی موجود در نظر گرفته شده است (Ayhan et al., 2020). بسیاری از این کشورها این صنعت پویا را به عنوان منبع اصلی درآمد، اشتغال و رشد و توسعه ساختار زیربنایی قلمداد می کنند. عوامل متعددی بر توسعه گردشگری نقش دارند از جمله عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری می‌توان به عوامل اقتصادی، اجتماعی، محیطی و سیاسی اشاره کرد. مطالعات نشان می‌دهد که صنعت گردشگری از طریق ترکیب و به کارگیری همزمان منابع داخلی و خارجی، منافع فرهنگی–اجتماعی زیادی را برای جوامع روستایی به همراه داشته است. متفکران حوزه گردشگری روستایی بر این باور هستتند که گردشگری روستایی می‌تواند نقش بسیار مهمی در متنوع سازی اقتصاد، بهبود زیرساخت ها، اشتغال‌زایی، فرصت‌هایی برای پیشرفت اجتماع محلی و بقای فرهنگ، فرصتی برای توسعه روستاها، کاهش مهاجرت های داخلی و امکان جمعیت‌پذیری، توانمندسازی اجتماعی روستایی، تقویت سرمایه روانشناختی و ارتقای توانمندی‌های اجتماعی و تاثیر بر هویت اجتماعی جوانان روستایی داشته باشد (Sogandi, 2023).

یکی از جنبه‌های مهم در ارتباط با پاندمی کووید ۱۹ گردشگری است که بیش از دیگر بخش ها تحت تأثیر قرار گرفته است (Rasouli et al., 2019). چرا که آمار نشان می‌دهد که با شروع کرونا، میزان تقاضاکنندگان سفر کاهش یافته (Ohe,

2020)، و تعادل در توزیع گردشگر در مناطق مختلف جهان نسبت به قبل از کرونا، تغییرات زیادی داشته است (Marques et al., 2022). پاندمی کووید ۱۹ در کوتاه‌ترین زمان تأثیرات گسترده و دراز مدتی را بر زیست میلیاردها نفر در جهان گذاشته است. صنعت گردشگری یکی از مهم‌ترین و بزرگترین کسب‌وکارهای آسیب دیده و با توجه به سطح بسیار بالای کنش‌های انسانی جزو اولین فعالیت‌هایی بود که تعطیلی را تجربه و آخرین فعالیتی بود که به تدریج بازگشایی شد (Saeedi, 2020).

با انتشار ویروس کرونا، صنعت گردشگری در کشور ایران نیز از آثار سوء ناشی از شیوع کرونا در امان نمانده است. بر اساس گزارش معاونت گردشگری وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، بیشترین آمار بیکاری و خسارت مالی به مراکز اقامتی مربوط می‌شود. بر این اساس، بیش از ۲۸ هزار میلیارد تومان زیان مالی فقط به مراکز اقامتی وارد شده و بیش از ۲۱ هزار نفر در این بخش بیکار شده اند (Talaei Shokri et al., 2019). استان گیلان به همراه چند استان دیگر، از اولین مراکز انتشار ویروس کرونا بودند و همانند تمامی مناطق و نواحی ایران و سکونتگاه‌های شهری و روستایی، انتشار ویروس کرونا و شیوع بیماری کووید ۱۹، سکونتگاه‌های شهری و روستایی استان گیلان و شهرستان لنگرود را از جنبه‌های مختلف تحت تاثیر قرار داده است. شهرستان لنگرود در مسیر و قطب گردشگری کشور قرار دارد و علاوه بر شهرهای لنگرود و چاف و چمخاله، تعداد ۹ روستا نیز در این شهرستان گردشگرپذیر هستند و بخشی از فعالیت‌های خدماتی و تولیدی روستاها برای تامین نیازهای گردشگران در هنگام حضور در شهرستان و یا فروش به عنوان سوغاتی است که از جمله می‌توان به فعالیت‌های پذیرایی و اقامتی و تولید انواع محصولات کشاورزی و صنایع دستی، فعالیت بازارچه‌ها و همچنین عرضه محصولات کشاورزی و صنایع دستی به گردشگران در حاشیه راه های ارتباطی اشاره کرد. این پژوهش درصدد است با بررسی الگوی شیوع بیماری کووید ۱۹ در روستاهای شهرستان لنگرود و شناسایی عوامل تاثیرگذار بر آن، پیامدهای اقتصادی شیوع این بیماری از قبیل اشتغال، درآمد و هزینه‌ها را در روستاهای شهرستان بررسی نماید و در نهایت بتواند پاسخی مناسب به این پرسش ارائه دهد که "شیوع بیماری کووید ۱۹ چه تاثیراتی بر اشتغال، درآمد و هزینه خانوارها در روستاهای گردشگر پذیر شهرستان لنگرود داشته است؟"

مبانی نظری

اقتصاد فضا و نظریه پخش

از دیدگاه شناختی فضا ذهنی و تولید شده توسط ذهن در نظر گرفته می‌شود. از دیدگاه روابطی، فضا به عنوان نوعی از روابط اجتماعی می‌باشد که ساخته شده از پیوندهای مرتبط با مسائل و ابعاد گوناگونی که در محیط پیرامونی وجود دارد می‌باشد. از دیدگاه کثرت‌گرایانه و نسبی‌گرا نیز می‌توان بیان نمود که تعریف فضا بیان‌کننده‌ی سعادت مطلق و قابل تعمیم

به آحاد افراد موجود در تمام زمان‌ها نمی‌باشد. از این دیدگاه، فضا به عنوان یک ظرف بی‌طرف و منفعل نمی‌باشد؛ بلکه عاملی است که به صورت دائمی به تولید و بازتولید مناسبات و روابط بین فرم‌ها و فرآیندها می‌پردازد (Lashgari Tafreshi, 2018). هر فضای جغرافیایی دربرگیرنده‌ی مجموعه‌ای از مناسبات اجتماعی است که در روند تولید و بازتولید نقش دارد. بنابراین، به خوبی می‌توان مشاهده نمود که هر جامعه و امور مرتبط با آن در هر مقیاسی که باشند به نحوی فضایی عمل می‌کنند و سازمان فضایی شکل‌گیرنده‌ی آن دارای کارکردهای متفاوت خواهد بود (Saeedi, 2011). الگوی مکانی، یک اقتصاد (همانند توزیع و محل فعالیت‌های تشکیل‌دهنده‌ی آن) و جریان‌های فضایی مابین آن همانند حرکت، جمعیت، کالا، خدمات و سرمایه را اقتصاد فضا می‌نامند. در نظام‌های سرمایه‌داری، مفاهیم فضا و کاربردهای متفاوت آن معانی متفاوتی را پیدا می‌کند. به نقل از مارکس، در یک نظام سرمایه‌داری، فضا جزئی از نیروهای تولید و در کنار دیگر عوامل تولید (از جمله دانش، مهارت نیروی کار، مواد خام، تکنولوژی و ...) قرار می‌گیرد. (Ghadermarzi & Shirkani, 2021). به تعبیر کوهن، باید نقش فضا به عنوان نیروی تولید و در نتیجه به عنوان صفر بنیادین در نحوه‌ی عمل سرمایه‌داری مورد بررسی قرار گیرد و در چنین شرایطی، یقیناً مالکیت فضا می‌تواند موقعیتی مهم در ساختار اقتصادی ایفا نماید (Cohen, 1978).

نخستین بار تورستن هاگراسترند نظریه پخش را به همکاران خود در زمینه گسترش نوآوری‌ها و پدیده‌های کشاورزی به کار گرفت (Hagerstrand, 1968). در نظریه پخش فضایی این فرض مطرح است که یک الگوی فرهنگی مشترک با واقعیت‌های فرهنگی مشابه، از یک منبع منحصر به فرد به وجود می‌آیند و بدعت‌گذاری تنها یک بار اتفاق می‌افتد و در زمان‌های مختلف توسط گروه‌های مختلف تکرار نمی‌شوند (Harrison, 1997). بر مبنای این نظریه که جغرافیای کاربردی از مراحل مهم در روند تحلیل فضایی جغرافیایی شناخته می‌شود، فرآیند فضایی تحت تأثیر عوامل متعددی قرار دارند. برخی از این عوامل عبارتنداز: مشخصات و میزان جذابیت پدیده‌ها، کیفیت گسترش پدیده‌ها، کانون یا کانون‌های پدیده‌ها، جمعیت آماده‌ی پذیرش با زمینه‌های متفاوت پذیرش، مقاومت‌های مختلف جمعیت در برابر نوآوری‌ها یا اشتیاق و هواخواهی آن‌ها از نوآوری‌ها و پدیده‌ها، سهم فاصله در فرآیند توزیع اطلاعات و گسترش پدیده‌ها، موانع اخذ اطلاعات در مکان‌های مختلف، نقش رسانه‌ها و نقش دولت‌ها، سهم زمان در مقاومت یا پذیرش پدیده‌ها و نوآوری‌های میان جمعیت، نقش کیفیت ارتباطات، ساختار اجتماعی و نقش مسئولان، انتخاب و تصمیم‌گیری (Shokoohi, 2010).

از نگاه تئوری پخش، ماهیت انتشار فضایی در دو سطح مورد بررسی قرار می‌گیرد:

پخش ناحیه‌ای: مرحله‌ای است که در آن اطلاعات، مواد، کالا، مد، امراض، تولیدات و نظایر این‌ها از ناحیه‌ای به ناحیه‌ی دیگر می‌رسد و بین جمعیت ناحیه‌ی جدید گسترش می‌یابد.

جابه‌جایی مکانی پخش: همان مراحل پخش گسترشی را می‌گذراند اما مکان اصلی پخش اطلاعات مواد، امراض و نوآوری‌ها به تدریج از اطلاعات، مواد و امراض خالی می‌شود و سرچشمه پخش خشک می‌شود بدین‌سان که به موازات پخش از مکان اصلی به مکان دیگر، خاستگاه پخش اهمیت و اعتبار خود را از دست می‌دهد (Kevin, 1972).

در یک تقسیم‌بندی دیگر گسترش پخش پدیده‌ها به دو شکل سازش‌پذیر و سلسله‌مراتبی تفکیک شده است:

پخش سازش‌پذیر: در این مرحله انتقال پخش یا تراوش مستقیماً صورت می‌گیرد؛ نظیر سرایت امراض از شخصی به شخص دیگر و یا از محله‌ای به محله‌ی مجاور در شهرها، این مرحله با عامل فاصله رابطه‌ی نزدیکی دارد. بدین سان که مجاورت یک محله یا شهر با خاستگاه امراض، ایدئولوژی‌ها، مُدها، ورزش‌ها، سبک معماری و ... سبب می‌شود که این پدیده‌ها و نوآوری‌ها به سرعت به محله مجاور و یا شهر مجاور برسد و به جهت فاصله‌ی کم، ابتدا محلات و شهرهای نزدیک را تحت تأثیر قرار دهد؛ در حالی که اثرات نوآوری‌ها و پدیده‌ها در افراد، شهرها و روستاهای دوردست شاید با گذشت زمان درازتری ظاهر شود.

پخش سلسله‌مراتبی: در این مرحله از پخش، پدیده‌ها و نوآوری‌ها به صورت منظم و در قالب سلسله‌مراتبی گسترش می‌یابند (Ebrahim-Zadeh & Bazrafshan, 2007).

نتایج مطالعات هاگراسترند در کشورهای اروپایی و به ویژه آمریکا، نظر بسیاری از جغرافی‌دانان و اندیشمندان را به خود معطوف داشت و این نظریه برای تبیین چرایی رخداد گسترش پدیده‌ها در حوزه‌ها و رشته‌های مختلف به کار گرفته شد (Shokoohi, 2012). نظریه پخش کاربرد وسیعی در جوامع روستایی و توسعه روستایی دارد چنان که می‌توان آثار آن را در ترویج روستایی، انقلاب سبز و امثال آن که همواره با پذیرش نوآوری و فناوری همراه است مشاهده کرد (Papoli Yazdi & Ebrahimi, 2015). بنابراین با توجه به نظریه پخش می‌توان گسترش بیماری کووید ۱۹ را در کشور براساس نظریه هاگراسترند در بخش سازش‌پذیر قرار داد که عامل فاصله در آن بسیار حایز اهمیت است.

اقتصاد روستایی و کرونا

اصولاً واژه اقتصاد روستایی مفهومی بسیار گسترده است که بخش عمده‌ای از حیات جامعه‌ی روستایی را در بر می‌گیرد و بخش مهمی از ارتباط متقابل سکونتگاه‌های روستایی با سایر سکونتگاه‌ها را تبیین می‌کند. اقتصاد روستایی به طور عمده از بهره‌برداری از زمین مبتنی است و در ارتباط مستقیم با طبیعت قرار دارد و به همین دلیل به آن فعالیت‌های نوع اول نیز می‌گویند. (Jomahpour, 2010). علم اقتصاد در جامعه روستایی را می‌توان به مفهوم کلی، تدبیراندیشی در متعادل کردن هزینه و درآمد، متوازن کردن توزیع و مصرف محصولات، مرتبط کردن صرفه‌جویی با پس‌انداز، متناسب کردن پس‌انداز با سرمایه‌گذاری برای تولید، سازمان‌دهی بهینه منابع، عوامل و خدمات موجود برای بهره‌برداری، سازماندهی چرخه تولید برای بازیافت از ضایعات، متعادل کردن رشد برای ارتقای شئون مالی و در مجموع به منظور

تحقق اهداف یک واحد تولیدی یا خدماتی مشخص تعبیر کرد (Shahbazi & Salahi Isfahani, 2022). اقتصاد روستایی جنبه‌های زندگی مادی ساکنان روستا را دربرمی‌گیرد و شامل کلیه فعالیت‌های اقتصادی است که نیاز مادی روستایی را تأمین می‌نماید. آشکار است که در ایران زمین، به دلیل تنوع شرایط جغرافیایی و تفاوت در قابلیت‌ها و توان‌های محیطی، فعالیت‌های اقتصادی روستاها یکسان نبوده و غالباً از روستایی به روستای دیگر متفاوت است. اقتصاد روستایی بر پایه کشاورزی و دامداری استوار بوده و در طول چند دهه اخیر فعالیت‌های صنعتی و خدماتی نیز در سطح روستاها گسترش یافته است (Fazelnia et al., 2012).

شیوع ویروس کووید ۱۹ توانست این مسأله‌ی مهم را یادآوری کند که اقتصاد روستا، به ویژه بخش کشاورزی و محصولات غذایی این بخش، نقش ارزنده‌ای در امنیت غذایی و استقلال سیاسی کشور دارد و باید مورد توجه جدی قرار بگیرد. بی‌توجهی به مسأله‌ی مهم و استراتژیک محصولات غذایی، بسیار حساس و پرمخاطره خواهد بود و حتی می‌تواند روابط سیاسی و بین‌المللی کشورها را تحت تأثیر قرار دهد. لذا به نظر می‌رسد شیوع کووید ۱۹ و مسائل بین‌المللی ناشی از آن، باعث تغییر بینش و الگوی ذهنی نسبت به اقتصاد روستا شده و جایگاه بخش کشاورزی بیش از گذشته تقویت خواهد شد (Ghadermarzi & Shirkani, 2021).

در ۲۹ دسامبر ۲۰۱۹، پزشکان بیمارستانی واقع در شهر ووهان چین متوجه موارد غیرمعمول از بیماران مبتلا به ذات‌الریه (پنومونی) شدند. با این حال اولین مورد از این بیماری در تاریخ ۱۲ دسامبر مشاهده گردید (Tavakoli et al., 2020). با شیوع ویروس کرونا در چین در اواخر ژانویه و سرایت و شیوع آن در کشورهای اروپایی و خاورمیانه، سپس بازارهای مالی جهانی در سراسر جهان واکنش گسترده‌ای نشان دادند. کاهش در شاخص‌های بازارهای مالی جهانی را می‌توان علامتی برای ورود اقتصاد جهانی به یک دوره رکود به حساب آورد. با این وجود، باید دقت کرد که همه‌ی صنایع به یک اندازه نسبت به شیوع ویروس کرونا واکنش نداده‌اند. در بین سهم‌هایی که ارزش آن‌ها کاهش یافته است، شاهد این هستیم که ارزش دارایی‌های مطمئن به میزان قابل ملاحظه افزایش یافته است. همزمان ارزش اوراق بلندمدت قرضه دولتی آمریکا به میزان ۱/۱۶ واحد درصد کاهش یافته است. این کاهش نشان می‌دهد که به خاطر افزایش ریسک دارایی‌ها در بازار سرمایه، تقاضا برای اوراق قرضه دولتی آمریکا افزایش یافته است.

روشن است که شیوع این ویروس می‌تواند بر اقصادهای متکی بر درآمد ناشی از گردشگری تأثیر قابل ملاحظه‌ای داشته باشد. در کنار نگرانی‌های مردم و گردشگران، محدودیت‌های دولت به منظور کنترل شیوع ویروس کرونا بر فعالیت‌های این بخش‌ها اثر منفی خواهد داشت. بیشترین آسیب را در این بین شرکت‌های هواپیمایی دیده و خواهند دید. فعالیت‌های ورزشی و تفریحی نیز تحت تأثیر شیوع ویروس کرونا مواجه خواهند شد. با این وجود کسب‌وکارهای حوزه سلامت رشد خواهند داشت. ایران به واسطه‌ی مراودات گسترده تجاری خود با چین، دومین کشور مبتلا به این ویروس بود. ورود ویروس کرونا به کشور، به صورت رسمی در تاریخ ۲۹ بهمن از سوی وزارت بهداشت تأیید شد. در

ایران نیز مانند بسیاری از کشورهای دیگر، فعالیت‌های اقتصادی تحت تأثیر مواردی مانند کاهش تردد در سطح شهرها و تردد بین شهری، افزایش عدم اطمینان و احتیاط مصرف‌کنندگان قرار گرفتند. تعطیلی برخی کسب‌وکارهای با تعامل اجتماعی بالا، کاهش تقاضا بسیاری از صنایع و خدمات و مسدود شدن مسیرهای ارتباطی با سایر کشورها به وقوع پیوست (Vera Vision Company, 2019).

پیشینه تحقیق

تأثیر کووید ۱۹ بر اقتصاد روستایی موجب وقفه در تولیدات و فعالیت‌های اقتصادی در سراسر جهان شده است. دولت‌ها از طریق دادن وام، حقوق، دستمزد و اداره نمودن شرکت‌های کوچک و خرده‌پا قادر هستند تا میزان ضرر و زیان وارد بر کشاورزان را بکاهند (Anderson, 2020). سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD, 2020) با بررسی پیامدهای سیاست بحران ویروس کرونا برای توسعه روستایی، ضمن اشاره به پیامدهای اقتصادی شیوع بیماری کووید ۱۹، چالش‌ها و فرصت‌های موجود را مورد توجه قرار داده و رهنمودهایی برای نحوه‌ی پاسخ‌گویی دولت‌ها به بحران و چگونگی آمادگی دولت برای استفاده از فرصت‌ها، ابتکارات برای حفظ خدمات اساسی در مناطق روستایی، حمایت از مشاغل روستایی و بهبود زیرساخت‌ها برای خدمات دیجیتال ارائه داده است. بررسی توسعه گردشگری روستایی در هنگام ویروس کرونا در روسیه نشان داد که هرچه رسیدگی و درمان ویروس کرونا بیشتر طول بکشد آینده توریسم مبهم خواهد ماند. یافته های آنان نشان می‌دهد که نه تنها راه هایی برای جان سالم بدر بردن گردشگری از کرونا وجود دارد بلکه می‌تواند توسعه توریسم داخلی را ترویج داده و کیفیت خدمات گردشگری در مناطق روستایی را بهبود بخشد (Polukhina et al., 2021). تاثیرات شیوع ویروس کرونا در خانوارهای روستایی استان سیچوان چین حاکی از آن است که ویروس کووید ۱۹ تاثیرات منفی بر روی سلامت و درآمد مردم روستایی چین داشته و قرنطینه و محدود شدن جابجایی منابع، آسیب جدی به اقتصاد وارد کرده است (Shafi et al., 2021). همچنین تاثیرات شیوع کرونا و قرنطینه بر درآمد و رفاه در مناطق روستایی اوگاندا نشان می‌دهد که شیوع ویروس کرونا تاثیرات منفی بزرگی بر روی زندگی مردم روستایی اوگاندا گذاشته است. بسته شدن تجارت و شغل‌ها، که هر دو در مقایسه با قبل از قرنطینه، بیش از ۵۰٪ کاهش یافتند. خانوارها غذای کمتری می‌خرند و هر فرد بالغ ٤٤٪ غذای کمتری مصرف می‌کند (Mahmud & Riley, 2021). علاوه بر این، بررسی تاثیرات ویروس کرونا بر مناطق روستایی آمریکا بیانگر آن است که خانوارهای روستایی حتی قبل از شیوع کرونا از مشکلات مالی رنج می بردند و درآمد کمتری از مردم شهرنشین داشتند. شیوع ویروس کرونا تاثیرات منفی بر روی تجارت و شغل‌ها داشته است (Mueller et al., 2021). تأثیرات کرونا بر اقتصاد روستای اشکور علیا در چهار زمینه همچون اشتغال ناپایدار، درآمد ناپایدار، افزایش فقر روستایی و کاهش سرمایه‌گذاری بوده است. در این تحقیق تأثیرات اقتصادی کووید ۱۹ در حد بالایی ارزیابی شده است (Rabiee & Takrosta, 2021). همه‌گیری ویروس

کرونا بزرگ‌ترین شوک را بر اقتصاد جهان تحمیل کرده و باعث اجرای سیاست‌های کنترلی برای مهار آن از سوی دولت‌ها مانند فاصله‌گذاری اجتماعی، تعطیلی موقت کسب‌وکارها، قرنطینه و ... شده که اثرات منفی آن‌ها در مناطق روستایی به دلایل مختلف بیشتر بوده و به عاملی اثرگذار در تحولات فقر روستایی بدل شده است (Ghanbari & Valaei, 2022). نتایج بررسی تاثیرات ویروس کرونا بر گردشگری روستایی کشورهای آسیایی نشان داد که افزایش خدمات در روستاها نه تنها به عنوان جوابی برای شیوع ویروس مناسب است بلکه به مردم کمک می‌کند که برای شیوع بیماری‌ها و ویروس‌ها در آینده آماده باشند (Tiwari, 2022). بررسی چالش‌های توریسم روستایی در آفریقای جنوبی هنگام شیوع ویروس کرونا نشان داد که گردشگری در مناطق روستایی تاباچو با توجه به جاذبه‌ها و مناظر طبیعی زیاد، برای چندین دهه در حال گسترش بوده‌اند و در دوران شیوع ویروس کرونا علاقه توریست‌ها به گردش در طبیعت و مناطق روستایی افزایش یافته است (Giddy et al., 2022). بررسی تأثیر ویروس کرونا بر توسعه اقتصادی و صنعت گردشگری نشان می‌دهد که بحران ویروس کرونا به عنوان قفل بر پشت توسعه اقتصادی کشورها و صنعت گردشگری باعث ضررهای درآمدی هنگفتی به مشاغل مستقیم و غیرمستقیم این بخش‌ها شده است (Rahimi, 2022). تاثیر کووید ۱۹ بر اقتصاد روستاهای مقصد گردشگری شهرستان کلات نادری نشان داد که همه گیری کووید ۱۹ تاثیرات منفی زیادی بر اقتصاد روستاهای گردشگری (درآمد، سرمایه گذاری و اشتغال) داشته است و میزان اثرگذاری کووید ۱۹ بر اقتصاد روستاها تابعی از میزان وابستگی اقتصاد روستاها به گردشگری بوده و روستاهای گردشگرپذیر، با آسیب‌های بیشتری مواجه شدند (Khosravi Zo & Ghasemi, 2023). بررسی فعالیت کارگروه های روستایی در مقابله با همه‌گیری ویروس در شهرستان خوشاب بیانگر آن است که تعطیلی و تعلیق فعالیت‌ها در روستاها امکان پذیر نیست و ممکن است موجب بروز نارضایتی و اعتراضات صنفی شود. گروه های گسترده‌ای در روستا چون کارگران روزمزد یا میدانی، مشاغل آزاد و ... مشمول مزایای قانون کار و انواع بیمه‌های بیکاری نیستند و تعطیلی کار برای آنها به معنای فقر بیشتر است (Riahi et al, 2022). تحلیل پیامدهای همه‌گیری کرونا بر اقتصاد روستایی نشان داد به دلیل کاهش تولید و عرضه در سطح داخلی و خارجی ناشی از بیماری، رشد اقتصادی تا حد قابل ملاحظه‌ای کاهش یافته و در واقع کرونا با تأثیر بر زنجیره تأمین، تقاضا و نقدینگی، بر بنگاه‌ها و با تأثیر بر عرصه‌ی نیروی کار، مصرف کالاها و خدمات و به ویژه به کاهش درآمد مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان محصولات کشاورزی، گردشگری و صنایع دستی در کوتاه‌مدت و بلندمدت بر اقتصاد روستا تأثیرگذار است (Dadvarkhani & Mousavi, 2022). در نهایت اثرات همه‌گیری کرونا بر اقتصاد گردشگری در شهر لالجین بیانگر آن است که حضور صنایع دستی در صنعت گردشگری شهر لالجین باعث بالاتر بودن درجه تحرک نیروی کار در این شهر شده و از این طریق از بروز بیکاری گسترده در دوران بحران ممانعت به عمل آورده است (Razzaghi et al., 2022).

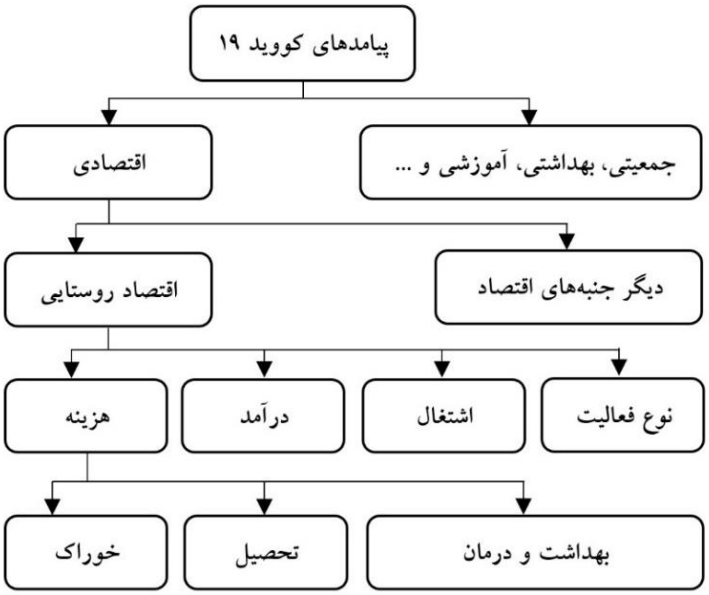

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق

Figure 1. Conceptual research model

مواد و روش‌ها

روش تحقیق

این پژوهش از نظر هدف کاربردی و بر مبنای روش از نوع توصیفی-تحلیلی است. در این پژوهش، گردآوری اطلاعات با دو روش اسنادی و میدانی صورت گرفته است که گردآوری اطلاعات برای معرفی محدوده مطالعاتی، توصیف موضوع و همچنین برخی داده ها و اطلاعات مرتبط با موضوع اصلی به روش اسنادی بوده و از روش میدانی نیز برای جمع آوری داده ها و اطلاعات مورد نیاز مرتبط با موضوع اصلی یعنی اثرات شیوع بیماری کووید ۱۹ بر درآمد خانوارهای روستایی شهرستان لنگرود استفاده شده است. ابزار گردآوری داده ها و اطلاعات در روش اسنادی شامل فیش برداری و تهیه جدول و در روش میدانی شامل مشاهده، عکسبرداری، مصاحبه و تکمیل پرسشنامه از مدیران بخشی و محلی و خانوارهای روستایی بوده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها بصورت تحلیلی-مقایسه‌ای و با بهره گیری از آمار توصیفی صورت گرفته است. جامعه آماری پژوهش، خانوارهای ساکن در ۹ روستای مورد مطالعه است علاوه بر مطالعه عمومی هر ۹ روستا (مطالعات اسنادی، مشاهده، مصاحبه و تکمیل پرسشنامه روستا)، از خانوارهای ساکن در روستاها، پرسشنامه تکمیل شد که با توجه به تعداد ۲٦۲۲ خانوار، با بهره گیری از فرمول کوکران، حجم نمونه، معادل ۳۳۵ خانوار بدست آمد که با توجه به تعداد خانوار هر روستا، تعداد پرسشنامه برای هر روستا محاسبه شد و در نهایت با افزایش حداقل تعداد پرسشنامه به ۱۰ پرسشنامه برای روستاهای کم جمعیت، تعداد پرسشنامه ها به ۳٦٤ افزایش یافت.

محدوده مورد مطالعه

محدوده مطالعاتی این پژوهش، روستاهای گردشگرپذیر شهرستان لنگرود است در شهرستان لنگرود، ۹ روستا از نظر گردشگری مهم هستند. روستاهای گردشگری در موقعیت‌های جلگه‌ای، پایکوهی و کوهستانی قرار دارند و جمعیت آنها از ٦۹ نفر در روستای آبچالکی تا ۲۰۹٤ در روستای دیوشل متفاوت است (شکل ۱ و جدول ۱) که هر ۹ روستا مطالعه و برای جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز، پرسشنامه روستا و همچنین تعداد ۳٦٤ پرسشنامه خانوار تکمیل شد (جدول ۱).

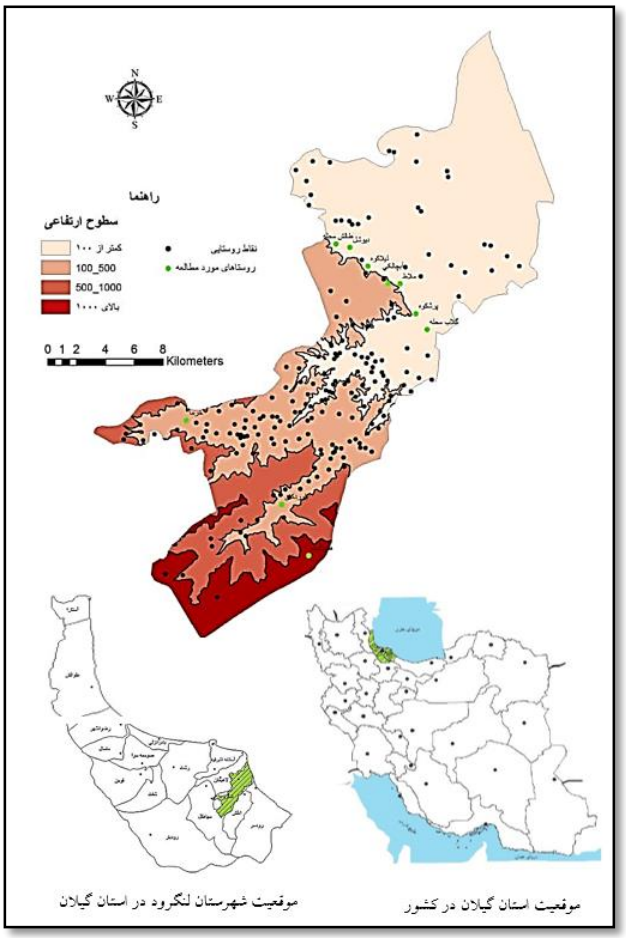

شکل ۲. مشخصات روستاهای مورد مطالعه

Figure 2. Characteristics of the villages studied

یافته‌های تحقیق

انتشار ویروس کرونا در روستاهای شهرستان لنگرود

همزمان با انتشار اولیه ویروس کرونا در ایران در ماه اسفند سال ۱۳۹۸، این ویروس روستاهای شهرستان لنگرود را نیز تحت تاثیر قرار داده است بطوریکه اولین موارد ابتلا به بیماری کووید ۱۹ در ۵ روستا از ۹ روستای مورد مطالعه، در اسفند سال ۱۳۹۸ بوده است. هر چند که آمار رسمی از میزان ابتلای ساکنان روستاها به کووید ۱۹ وجود ندارد اما نتایج مطالعات میدانی مبتنی بر پرسشنامه نشان می‌دهد که در مجموع، بیش از نیمی از جمعیت روستاهای مورد مطالعه به کووید ۱۹ مبتلا شده‌اند. حداقل میزان ابتلا به میزان ۳۱/٦ درصد در روستای کوهستانی و کم جمعیت خرما بوده است و در چهار روستای نسبتا پرجمعیت لیلاکوه، پرشکوه، ملاط و دیوشل که فاصله بسیار کمی از مراکز شهری دارند میزان ابتلا بیش از ۵۰ درصد بوده است (جدول ۲).

جدول ۱ . مشحصات روستاهای مورد مطالعه

Table 1. Characteristics of the villages studied

نام روستا	بخش/دهستان	موقعیت و ارتفاع	مختصات جغرافیایی		فاصله از مرکز شهرستان	تعداد خانوار (سال ۱۳۹۵)	تعداد جمعیت (سال ۱۳۹۵)	تعداد نمونه
			طول	عرض				
آبچالکی	مرکزی/دیوشل	کوهستانی، ۲۲۰	۵۰ ° ۰۸ ′ ″۴۲	۳۷ ° ۰۹ ′ ″۴۰	۵ کیلومتر	۲۶	۶۹	۱۰
بلوردکان	اطاقور/لات لیل	دره ای کوهستانی، ۲۷۰	۵۰ ° ۰۳ ′ ″۴۹	۳۷ ° ۰۱ ″۲۰	۲۹ کیلومتر	۵۰	۱۴۴	۱۵
پرشکوه	کومله/مریدان	پایکوهی، ۵	۵۰ ° ۰۹ ′ ″۵۴	۳۷ ° ۰۸ ′ ″۴۴	۷ کیلومتر	۳۳۴	۸۹۴	۴۳
خرما	اطاقور/اطاقور	دره ای کوهستانی، ۱۶۰	۴۹ ° ۵۹ ′ ″۲۰	۳۷ ° ۰۴ ′ ″۲۷	۲۹ کیلومتر	۳۲	۷۷	۱۰
دیوشل	مرکزی/دیوشل	جلگه ای پایکوهی، ۱۰	۵۰ ° ۰۶ ′ ″۵۶	۳۷ ° ۱۱ ′ ″۰۱	۳ کیلومتر	۷۷۷	۲۰۹۴	۹۹
طالش محله	مرکزی/دیوشل	پایکوهی، ۱۰	۵۰ ° ۰۶ ′ ″۱۱	۳۷ ° ۱۱ ′ ″۱۰	۴ کیلومتر	۳۷۴	۱۰۶۱	۴۸
گلاب محله	کومله/دریاسر	جلگه، ۳۵	۵۰ ° ۱۰ ′ ″۴۴	۳۷ ° ۰۷ ′ ″۴۴	۱۰ کیلومتر	۹۱	۲۶۷	۲۰
لیلا کوه	مرکزی/دیوشل	پایکوهی، صفر	۵۰ ° ۰۹ ′ ″۴۴	۳۷ ° ۰۸ ′ ″۵۱	۰/۵ کیلومتر	۵۶۴	۱۸۸۵	۷۲
ملاط	کومله/مریدان	پایکوهی، صفر	۵۰ ° ۰۹ ′ ″۳۰	۳۷ ° ۰۹ ′ ″۳۹	۴ کیلومتر	۳۷۱	۹۸۰	۴۷
جمع						۲۶۱۹	۷۴۷۱	۳۶۴

منبع : مرکز آمار ایران، نرم افزار گوگل مپ و محاسبات نگارندگان

جدول ۲ . میزان ابتلا به کووید ۱۹ در روستاهای مورد مطالعه

Table 2. Covid-19 infection rate in the studied villages

روستا	آبچالاکی	بلوردکان	پرشکوه	خرما	دیوشل	طالش محله	گلاب محله	لیلاکوه	ملاط	میانگین
درصد ابتلا به کرونا	۳۳/۳	۳۸/۵	۵۵/۲	۳۱/۶	۵۲/۵	۵۱/۳	۴۷/۱	۵۸/۸	۵۲/۸	۵۲/۲

منبع : مطالعات میدانی نگارنده گان (نتایج پرسشنامه خانوار)

فعالیت اقتصادی

در شهرستان لنگرود، همچون بیشتر روستاهای استان گیلان و کشور، فعالیت های بخش کشاورزی، بنیاد اقتصاد روستاها هستند که مهم‌ترین این فعالیت‌ها زراعت برنج و باغداری با اولویت مرکبات و چای است و دامداری، پرورش زنبور عسل و نوغان‌داری (پرورش کرم ابریشم) در رتبه های بعدی قرار دارند. فعالیت های بخش دوم (صنعت)، کمتر در روستاها رونق دارد و مهم‌ترین آنها، کارخانه‌های چای و برنج‌کوبی هستند و صنایع دستی هر چند که در سالیان دور و بیشتر با هدف رفع نیازهای ساکنان روستاها، در بیشتر روستاها رونق داشته است اما با ورود کالاهای جایگزین و تغییر در الگوی مصرف و کاهش تقاضا، میزان این فعالیت بسیار کاهش یافته است. فعالیت‌های خدماتی در بیشتر روستاهای

شهرستان، محدود است؛ نزدیکی بیشتر روستاها به شهرهای لنگرود (مرکز شهرستان لنگرود)، کومله، اطاقور و شلمان (شهرستان لنگرود)، لاهیجان (مرکز شهرستان لاهیجان) و املش (مرکز شهرستان املش) و همچنین رونق استفاده از وسایل نقلیه شخصی سواری و موتورسیکلت، موجب شده ساکنان روستا برای برخورداری از بیشتر خدمات تجاری و شخصی به مراکز شهری مراجعه کنند و بدین ترتیب، انگیزه کافی برای شکل‌گیری فعالیت های خدماتی در روستاها وجود ندارد اما با رونق گردشگری و توجه تدریجی گردشگران به محیط‌های روستایی، فعالیت‌های خدماتی مرتبط با گردشگری در روستاهایی که مورد توجه گردشگران بوده است رونق گرفت تا جایی‌که در چندین روستا، بیش از ۵۰ درصد خانوارهای روستایی بعنوان فعالیت اصلی یا دوم (بلوردکان ۸۰ درصد، پرشکوه ٦٢/٨ درصد، لیلاکوه ٥٨/٤ درصد، تالش محله ٥٤/٢ درصد و ملاط ٥٢/١ درصد) در بخش گردشگری فعال هستند

انتشار بیماری کووید ۱۹، با ایجاد محدودیت شدید برای سفر و ارتباطات، موجب تغییرات اساسی در فعالیت‌های اقتصادی روستاها شد بطوریکه گردشگری بعنوان دومین فعالیت اقتصادی خانوارهای روستایی، نقش خود را در اشتعال و درآمد بیشتر خانوارهای فعال از دست داد. در ابتدای همه‌گیری کووید ۱۹ و اوج محدودیت‌های کرونایی، فعالیت‌های گردشگری در تمامی روستاها تقریبا متوقف شد بطوریکه قبل از انتشار کووید ۱۹، فعالیت اصلی و یا دوم ۵۲/۳ درصد از خانوارهای مورد پرسش، (۱۹۲ خانوار) گردشگری بوده است اما در ماه‌های ابتدایی انتشار ویروس کرونا، گردشگری فقط فعالیت اصلی دو خانوار اعلام شده است.

نگارنده گان بر این باور بودند که با کاهش شدید فعالیت‌های مرتبط با گردشگری- که عملا برای بسیاری از خانوارها کاهش درآمد را به دنبال داشت- شروع فعالیت جدید اقتصادی، مورد توجه باشد. لذا این مورد در قالب پرسشنامه‌های روستا و خانوار، مورد پرسش قرار گرفت که در پرسشنامه خانوار به هیچ موردی از شروع فعالیت جدید اشاره نشده است اما بنا به اظهار دهیار روستای ملاط، فردی در این روستا، در دوران شیوع کووید ۱۹، سازوکار فروش اینترنتی مرکبات راه اندازی کرده بود. باید توجه داشت که تقریبا تمامی خانوارهای مورد مطالعه، حداقل دو فعالیت اقتصادی داشته‌اند و در چنین شرایط، رکود یک فعالیت، خانوارها را از نظر درآمد، با چالش جدی مواجه نمی‌کند و دستیابی به شغل جدید، ضرورت تام ندارد.

آسیب های ناشی از کووید ۱۹ به فعالیت‌های اقتصادی متفاوت است؛ نسبت قابل توجهی از خانوارهای روستایی، به صورت مستقیم در بخش گردشگری فعال نیستند اما با عرضه محصولات تولیدی کشاورزی خود به کنش‌گران گردشگری جهت عرضه به گردشگران در سطح روستا و شهرهای اطراف، به صورت غیرمستقیم از گردشگری کسب درآمد می‌کنند بدیهی است که با افول فعالیت‌های گردشگری، تقاضا برای محصولات عرضه شده توسط این افراد کاهش یافته و این گروه از خانوارها، بخشی از درآمد خود را از دست بدهند؛ در روستاهای مورد مطالعه نیز نسبت کسانی که از رکود گردشگری آسیب اقتصادی دیده‌اند بیشتر از نسبت فعالان گردشگری است.

جدول ۳. مقایسه جایگاه فعالیت‌های اقتصادی (مهم‌ترین فعالیت اقتصادی خانوارها)

Table 3. Comparison of the position of economic activities (the most important economic activity of households)

نام روستا	تعداد نمونه	قبل از شیوع کرونا			در دوران شیوع کرونا		
		کشاورزی	گردشگری	سایر	کشاورزی	گردشگری	سایر
لیلا کوه	۷۲	۵۹/۷	۲۹/۲	۱۸	۸۰/٦	۰	۱۹/٤
دیوشل	۹۹	۸٦/۹	۰	۱۳/۱	۹۱/۹	۰	۸/۱
ملاط	٤۷	۵۳/۲	۳۹/۳	۷/۵	۹۳/٦	۰	٦/٤
پرشکوه	٤۳	٦۵/۱	۲۰/۹	۱٤	۸٦	۰	۱٤
تالش محله	٤۸	۷۰/۸	۲۲/۹	٦/۳	۸۹/٦	۰	۱۰/٤
آبچالکی	۱۰	۷۰	۱۰	۲۰	۸۰	۰	۲۰
خرما	۱۰	٦۰	۳۰	۱۰	۱۰۰	۰	۰
بلوردکان	۱۵	۲٦/۷	٦۰	۱۳/۳	۹۳/۳	۰	٦/۷
جمع	۳٦٤	٦۷/۳	۲۰/۷	۱۲	۸۷/۲	۰	۱۲/۸

منبع : مطالعات میدانی نگارنده گان (نتایج پرسشنامه خانوار)

اشتغال

نسبت اشتغال به کل جمعیت در خانوارهای مورد مطالعه، ٦۲/٤ درصد بوده است پس از انتشار کووید ۱۹، در مجموع، شغل ٤۰/۲ درصد از اعضای خانوارهای نمونه با چالش مواجه شده و تمامی یا بخشی از فعالیت‌های آنان متوقف شده است که ۱۵/٤ درصد از شاغلین به طور کامل بیکار شده‌اند. بیشترین نسبت بیکاری ناشی از کرونا با ۲۲/۲ درصد در روستای بلوردکان و کمترین آن با ۵ درصد در روستای گلاب محله بوده است. همانطور که انتظار می‌رود در روستاهایی که سابقه و رونق فعالیت‌های گردشگری در آنها بیشتر است اشتغال بیشتر تحت تاثیر کووید ۱۹ قرار گرفته است (جدول ٤).

جدول ٤. میزان بیکاری ناشی از کووید ۱۹

Table 4. Unemployment rate due to COVID-19

روستا	خانوارهای نمونه		شاغل قبل از کرونا		بیکار شده در کرونا	
	تعداد خانوار	تعداد جمعیت	تعداد	درصد	تعداد	درصد*
گلاب محله	۲۰	٦۸	۳٦	۵۲/۹	۱	۵
لیلا کوه	۷۲	۲۳۰	۱۵۸	٦۸/۷	۳۷	۲۳/٤
دیوشل	۹۹	۳۰۷	۲۰۱	٦۵/۵	۲۸	۱۳/۹
ملاط	٤۷	۱۳۵	۸۱	٦۰	۱۳	۱٦
پرشکوه	٤۳	۱۳۳	۷۵	۵٦/٤	۱٤	۱۸/۷
طالش محله	٤۸	۱٤۵	۸۸	٦۰/۷	۱۱	۱۲/۵

آبچالکی	۱۰	۳٦	۱۷	٤۷/۲	۱	۵/۹
خرما	۱۰	۲۸	۱۷	٦۰/۷	۲	۱۱/۸
بلوردکان	۱۵	۳۹	۲۷	٦۹/۲	۵	۱۸/۵
جمع	۳٦٤	۱۱۳۱	۷۰٦	٦۲/٤	۱۱۵	۱٦/۳

*نسبت بیکاران از تعداد شاغلان به قبل از انتشار کووید ۱۹ محاسبه شده است.
منبع : مطالعات میدانی نگارنده گان (نتایج پرسشنامه خانوار)

آشکار است که بیشترین میزان بیکاری ناشی از کووید ۱۹ در روستاهای مورد مطالعه در فعالیت‌های مرتبط با بخش گردشگری بوده است اما در سه مورد و در ماه‌های اول همه‌گیری کووید ۱۹، سه نفر به کار جابجایی مسافر با اتومبیل سواری اشتغال داشتند، در نتیجه کاهش شدید تردد و در نتیجه غیر اقتصادی شدن این فعالیت، برای مدت کوتاهی بیکار شده‌اند.

درآمد

بدیهی است رکود فعالیت های اقتصادی و همچنین تعطیلی برخی فعالیت‌ها، در صورت عدم جایگزینی با فعالیت‌های جدید، کاهش درآمد را به دنبال داشته باشد. در روستاهای مورد مطالعه، پس از انتشار ویروس کرونا، منبع اصلی و یا دومین منبع درآمد (فعالیت‌های گردشگری) ۵۲/۱ درصد خانوارها تعطیل شد که کاهش درآمد نتیجه منطقی آن است اما نکته قابل توجه اینکه کاهش درآمد برای درصد بیشتری از خانوارهای روستایی (۷۱/۷ درصد) رخ داده است. با توجه به نوع فعالیت‌های گردشگران و تقاضای آنها، فعالیت‌های اقتصادی مرتبط با پذیرایی و اقامت در روستاها مهم‌ترین منبع درآمد گردشگری در این روستاها است اما تقریبا در تمامی روستاهای گردشگری استان گیلان و بیشتر روستاهای در مسیر اصلی ارتباطی اصلی و بین شهری، عرضه مستقیم محصولات و کالاهای تولیدی در روستاها به گردشگران و مسافران عبوری، یکی از منابع درآمد خانوارها در این روستاها است و بدیهی است با کاهش شدید تعداد گردشگران و مسافران عبوری، این بخش از درآمد روستاییان نیز کاهش یابد اما آنچه سبب می‌شود تا نسبت کاهش درآمد ناشی از توقف فعالیت‌های گردشگری، حتی برای برخی خانوارهای غیرفعال در بخش گردشگری نیز رخ دهد سه سبب دارد:

- برخی از خانوارهای روستایی محصولات و کالاهای خود را به فعالین گردشگری عرضه می‌دارند و خود نقشی در فروش به گردشگران ندارند و بدیهی است که اینان نیز در شرایط رکود گردشگری، مشتریان خود را از دست خواهند داد.
- تعدادی از خانوارهای روستایی در بخش تجاری و بخصوص خرده‌فروشی شاغل هستند که معمولا بخشی از مشتریان آنان، گردشگران وارد شده به روستا هستند که پس از شیوع کووید ۱۹ بر درآمد آنها تاثیر منفی داشته است.

- برخی از روستاییان، به صورت مشخص، فعال بخش گردشگری نیستند اما گاه اندک مازاد محصول تولیدی خود را در حاشیه معابر روستایی و جاده‌ها به گردشگران عرضه می‌کنند که در شرایط رکود گردشگری، این نوع عرضه کالا به ندرت مشاهده می‌شد. البته در ادامه بیان شده است که بنا به دلایلی در شرایط انتشار ویروس کرونا، درآمد برخی خانوارها افزایش یافته است.

- **جدول ۵. تغییر در میزان درآمد خانوارهای روستایی پس از همه گیری کووید ۱۹**
- Table 5. Change in rural household income after the COVID-19 pandemic

نام روستا	تعداد نمونه	کم شده		فرق خاصی نکرده		بیشتر شده	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
گلاب محله	۲۰	٦	۳۰	١٤	۷۰	۰	۰
لیلا کوه	۷۲	٥٦	۸۱/۲	۱۳	۱۸/۸	۰	۰
دیوشل	۹۹	٥٦	۵۷/۱	۳۹	۳۹/۸	۳	۳/۱
ملاط	٤۷	۳۲	٦۹/٦	۱۳	۲۸/۳	۱	۲/۲
پرشکوه	٤۳	۳۲	۸۰	٦	۱۵	۲	۵
تالش محله	٤۸	۳۲	٦۹/٦	۱۳	۲۸/۳	۱	۲/۲
آبچالکی	۱۰	۸	۸۸/۹	۱	۱۱/۱	۰	۰
خرما	۱۰	٦	۸۵/۷	۱	۱٤/۳	۰	۰
بلوردکان	۱۵	١٤	۹۳/۳	۱	٦/۷	۰	۰
هالی دشت	۳	۲	٦٦/۷	۱	۳۳/۳	۰	۰
جمع	۳٦۷	۲٤۷	٦۷/۳	۹۹	۲۷	۷	۱/۹

* تفاوت جمع درصدها با ۱۰۰ مربوط به موارد بدون پاسخ و بدون شغل دوم است.
منبع: مطالعات میدانی نگارنده گان، سال ۱٤۰۱

در راستای بررسی تاثیر بیماری کووید ۱۹ بر درآمد خانوارها، علاوه بر بررسی نقش بیماری بر فعالیت خانوارها و تحولات آن، نقش بیماری بر تغییرات درآمد خانوارها به صورت مستقیم مورد پرسش قرار گرفته است. هر چند که کرونا در تمامی روستاها موجب کاهش درآمد خانوارهای روستایی شده است اما به استناد پاسخ روستاییان، میزان تاثیرگذاری در روستاها متفاوت بوده است. بطوریکه در روستای بلوردکان که بیشتر خانوارها در بخش گردشگری فعال هستند درآمد ۹۳/۳ درصد خانوارها کمتر شده است اما در روستای دیوشل که گردشگری رونق نسبی کمتری دارد درآمد ۵۷/۱ درصد خانوارها کاهش یافته است. در مجموع، درآمد ۲٦/۳ درصد خانوارها تغییر محسوسی نداشته است. نکته قابل توجه اینکه، از مجموع ۳٦٤ خانوار بررسی شده، درآمد ۷ خانوار (۲ درصد) افزایش یافته است. این افزایش درآمد، عمدتا مربوط به فعالین بخش خرده فروشی بوده است؛ چنین تغییری، ناشی از کاهش تحرک و جابجایی جمعیت روستایی بوده است؛ با توجه به نزدیکی بیشتر روستاها به مراکز شهری و دسترسی تقریبا تمامی خانوارهای روستایی به نوعی از وسیله شخصی، در شرایط عادی، نسبت قابل توجهی از روستاییان بخشی از نیازمندی‌های روزانه خود را از مراکز شهری خریداری می کنند که در اوج شیوع ویروس کرونا، مراجعه روستاییان به شهر ها کمتر شده و به همین

دلیل، خرید روستاییان از مغازه‌های خرده فروشی روستاها افزایش داشته که موجب افزایش درآمد برای تعداد معدودی از خانوارهای روستایی شده است (جدول ۵).

هزینه

همه‌گیری کووید ۱۹ با توجه به ماهیت آن که محدودیت‌های بسیار و برخی الزامات را بدنبال داشت بر میزان هزینه خانوارها تاثیر داشته است و با افزایش هزینه‌ها در کنار کاهش درآمد، سطح رفاه خانوارها را کاهش داده و در مواردی، برخی خانوارها را با مشکل مواجه کرده است. تاثیر کووید ۱۹ بر روی هزینه ها از سه منظر (هزینه درمان، هزینه تحصیل و هزینه خوراک) بررسی شده است:

هزینه بهداشت و درمان

بارزترین هزینه ناشی از کووید ۱۹ برای خانوارها، هزینه‌های بهداشتی و درمانی بود که شامل هزینه‌های پیشگیرانه و هزینه‌های درمان بود. استفاده همگانی از ماسک و ضد عفونی کننده‌ها و همچنین افزایش استفاده از شوینده‌ها، هزینه‌های جدیدی را برای خانوارها ایجاد کرد و یا هزینه‌های موجود را افزایش داد. ضمن اینکه برای برخی خانوارها، هزینه‌های ناشی از درمان کووید ۱۹ را بدنبال داشت.

جدول ٦. میزان تاثیر کووید ۱۹ بر هزینه بهداشت و درمان

Table 6. Impact of COVID-19 on healthcare costs

نام روستا	خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		میانگین*	Sig**	انحراف معیار
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد			
گلاب محله	۲	۱۰	۳	۱۵	۸	٤۰	٦	۳۰	۱	۵	۳/۱	۰/۰۰۲	۰/۵
لیلا کوه	۳	٤/۲	۵	٦/۹	۲٤	۳۳/۳	۳٤	٤۷/۲	٦	۸/۳	۳/۵	۰/۰۰۰	۰/۲
دیوشل	۷	۷/۱	۱۸	۱۸/۲	٤۳	٤۳/٤	۲٤	۲٤/۲	۷	۷/۱	۳/۱	۰/۰۰۱	۰/۳۵
ملاط	۲	٤/۳	۸	۱۷	۱٤	۲۹/۸	۱۷	۳٦/۲	٦	۱۲/۸	۳/۳	۰/۰۰۹	۰/۷۱
پرشکوه	۲	٤/۷	۱۰	۲۳/۳	۱۱	۲۵/٦	۱۵	۳٤/۹	۵	۱۱/٦	۳/۵	۰/۰۰۲	۰/۸۲
تالش محله	۲	٤/۲	۱۱	۲۲/۹	۱۲	۲۵	۲۱	٤۳/۸	۲	٤/۲	۳/٦	۰/۰۰۰	۰/٤۱
آبچالکی	۱	۱۰	۲	۲۰	٤	٤۰	۳	۳۰	۰	۰	۲/۹	۰/۰٦	۰/۸۵
خرما	۲	۲۰	۲	۲۰	۳	۳۰	۲	۲۰	۱	۱۰	۲/۸	۰/۰۰۲	۰/٦۸
بلوردکان	۱	٦/۷	٤	۲٦/۷	٦	٤۰	۳	۲۰	۱	۵	۲/۹	۰/۰۰۰	۰/۳۷
جمع	۱۸	۵	٦۰	۱٦/۷	۱۰۸	۳۰/۱	۱۳۰	۳٦/۲	٤۳	۱۲	۳/۳	۰/۰۰۰	۰/٦۲

* میانگین، بر اساس ارزشگذاری با طیف لیکرت محاسبه شده است. ** آزمون تی تک متغیره

منبع : مطالعات میدانی نگارنده گان، سال ۱٤۰۱

تمامی خانوارهای مورد پرسش در هر ۹ روستا، اظهار کرده اند که کووید ۱۹ بر هزینه‌های بهداشتی آنها تاثیرگذار بوده است هر چند که پنج درصد خانوارها (۱۸ خانوار) میزان تاثیرگذاری را بسیار کم و ۱٦/۷ درصد (٦۰ خانوار)، میزان این تاثیرگذاری را کم اظهار کرده‌اند. میانگین نظر پاسخگویان در ارتباط با تاثیر کووید ۱۹ بر هزینه‌های بهداشت و درمان، ۲/۹ است که میزان آن از حداکثر ۳/۵ در روستای لیلاکوه تا حداقل ۲/۸ در روستای خرما متفاوت است (جدول ٦).

هزینه تحصیل

با انتشار کووید ۱۹، فعالیت‌های آموزشی به شکل مجازی فعال شد. آنچه این نوع آموزش را برای بیشتر خانواده‌ها به یک چالش تبدیل کرد عدم برخورداری از امکانات مورد نیاز برای این نوع آموزش بود. چه بسا خانوارهایی که به اینترنت دسترسی نداشتند و یا امکانات سخت‌افزاری چون رایانه، لپ تاپ در اختیار نداشتند و برخی خانوارها بخصوص در روستاها، گوشی هوشمند دست کم برای استفاده تمام وقت را نمی‌توانستند در اختیار فرزندان دانش‌آموز خود قرار دهند. در چنین شرایطی، تامین امکانات مورد نیاز برای آموزش مجازی به خصوص با توجه به کاهش درآمد، برای بسیاری از خانواده‌ها یک چالش اقتصادی تبدیل شد.

جدول ۷. میزان تاثیر کووید ۱۹ بر هزینه تحصیل

Table 7. Impact of COVID-19 on tuition fees

نام روستا	خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		میانگین*	Sig**	انحراف معیار
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد			
گلاب محله	۰	۰	۳	۲۷/۳	٦	٥٤/٥	۲	۱۸/۲	۰	۰	۲/۹	۰/۰٤۲	۰/٤۱
لیلا کوه	۱	۲/۷	۱٥	٤۰/٥	۱۹	٥۱/٤	۲	٥/٤	۰	۰	۲/٤	۰/۰۰۰	۰/٤٤
دیوشل	۳	۷/۳	۱۸	٤۳/۹	۱۹	٤٦/۳	۱	۲/٤	۰	۰	۲/٤	۰/۰۰۰	۰/٥۳
ملاط	۰	۰	۷	۳۳/۳	۱۳	٦۱/۹	۱	٤/۸	۰	۰	۲/۷	۰/۰۰۰	۰/٥٦
پرشکوه	۰	۰	۸	۳۸/۱	۱۱	٥۲/٤	۲	۹/٥	۰	۰	۲/۷	۰/۰٤۸	۰/۸٤
تالش محله	۰	۰	۹	۳۹/۱	۱۲	٥۲/۲	۲	۸/۷	۰	۰	۲/۷	۰/۰۰٦	۰/٦٤

آبچالکی	۰	۰	۱	۳۳/۳	۱	۳۳/۳	۱	۳۳/۳	۰	۰	۳	۰/۱۵	۰/۷۹
خرما	۰	۰	۱	۲۵	۲	۵۰	۱	۲۵	۰	۰	۳	۰/۰۰۱	۰/۵۲
بلوردکان	۱	۱۶/۷	۱	۱۶/۷	۳	۵۰	۱	۱۶/۷	۰	۰	۲/۷	۰/۰۴	۰/۴۴
جمع	۵	۳/۱	۶۳	۳۸/۷	۸۲	۵۰/۳	۱۳	۸	۰	۰	۲/۶	۰/۰۰	۰/۷۱

*میانگین، بر اساس ارزشگذاری با طیف لیکرت محاسبه شده است. **آزمون تی تک متغیره

منبع : مطالعات میدانی نگارنده گان، سال ۱۴۰۱

هر چند که آموزش مجازی موجب کاهش هزینه‌های حمل‌ونقل برای بسیاری از خانوارها شد، اما تامین اینترنت و خرید امکانات سخت‌افزاری بخصوص گوشی هوشمند تلفن همراه، هزینه‌های زیادی بر خانواده‌ها تحمیل کرد. میانگین نظر تمامی خانوارها در نه روستای مورد مطالعه در مورد میزان تاثیر کووید ۱۹ بر هزینه‌های تحصیل، ۲/۶ است که میزان تاثیرگذاری از حداکثر ۳ در روستاهای آبچالکی و خرما تا حداقل ۲/۴ در روستاهای لیلاکوه و دیوشل متفاوت است (جدول ۷).

هزینه خوراک

در زمان همه‌گیری کووید ۱۹، منابع رسمی مانند متخصصین تغذیه و کارشناسان وزارت بهداشت و درمان و منابع غیر رسمی مانند پیام های منتشر شده در فضای مجازی، بر مصرف انواع خوراکی‌ها تاکید می‌شد و همین توصیه‌ها بخصوص در اولین ماه‌های همه‌گیری کووید ۱۹، تنوع و میزان مصرف مواد غذایی خانوارها را افزایش داد که موجب افزایش هزینه خوراک خانوارها شد.

میانگین نظر پاسخگویان در مورد میزان تاثیر کووید ۱۹ بر هزینه خوراک از حداکثر ۳/۳ در روستاهای دیوشل و ملاط تا حداقل ۲/۹ در روستاهای آبچالکی و خرما متفاوت است. میانگین تاثیرگذاری انتشار ویروس کرونا بر هزینه خوراک برای ۹ روستای مورد مطالعه، ۳/۲ است (جدول ۸).

جدول ۸. میزان تاثیر کووید ۱۹ بر هزینه خوراک

Table 8. Impact of COVID-19 on feed costs

نام روستا	خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		میانگین*	Sig**	انحراف معیار
	تعداد	در صد	تعداد	در صد	تعداد	در صد	تعداد	در صد	تعداد	در صد			
گلاب محله	۰	۰	٤	۲۱/۱	۹	٤۷/٤	٦	۳۱/٦	۰	۰	۳/۱	۰/۰۵	۰/٦٦
لیلا کوه	۰	۰	٦	۸/۵	٤۷	٦٦/۲	۱۸	۲۵/٤	۰	۰	۳/۱	۰/۰۰	۰/٤۹
دیوشل	۰	۰	۷	۷/۱	۵٤	۵٤/۵	۳۸	۳۸/٤	۰	۰	۳/۳	۰/۰۰	۰/٤۲
ملاط	۰	۰	۹	۱۹/٦	۲۵	۵٤/۳	۱۲	۲٦/۱	۰	۰	۳/۱	۰/۲۸۱	۰/۷۳
پرشکوه	۰	۰	۵	۱۱/٦	۲۰	٤٦/۵	۱۸	٤۱/۹	۰	۰	۳/۳	۰/۱۰۹	۰/۷۳
تالش محله	۰	۰	٤	۸/۳	۳۰	٦۲/۵	۱٤	۲۹/۲	۰	۰	۳/۲	۰/۰۰	۰/٦٤
آبچالکی	۰	۰	۲	۲۰	۷	۷۰	۱	۱۰	۰	۰	۲/۹	۰/۰۳۵	۰/۸۷
خرما	۰	۰	۲	۲۲/۲	٦	٦٦/۷	۱	۱۱/۱	۰	۰	۲/۹	۰/۰۱۷	۰/٦۱
بلوردکان	۰	۰	٤	۲٦/۷	٦	٤۰	۵	۳۳/۳	۰	۰	۳/۱	۰/۰۰	۰/۵۲
جمع	۰	۰	٤۳	۱۱/۹	۲۰٤	۵٦/۷	۱۱۳	۳۱/٤	۰	۰	۳/۲	۰/۰۰	۰/٦۷

* میانگین، بر اساس ارزشگذاری با طیف لیکرت محاسبه شده است. ** آزمون تی تک متغیره

منبع : مطالعات میدانی نگارنده، سال ۱٤۰۱

نتیجه‌گیری

انتشار ویروس کرونا، ابعاد مختلف زندگی و فعالیت را در سطوح مختلف تحت تاثیر قرار داد اما نوع و میزان تاثیرگذاری در فعالیت‌ها و سکونتگاه‌های مختلف یکسان نبود بطوریکه فعالیت‌های مرتبط با گردشگری، بیشترین آسیب را دید در حالیکه برخی فعالیت‌های مرتبط با بهداشت و درمان، بنا به ضرورت، تحرک بیشتری پیدا کرد. در مقایسه سکونتگاه‌ها، تاثیرگذاری این ویروس بر میزان فعالیت‌ها در نواحی روستایی و روستا – شهرها با توجه به ماهیت فعالیت‌های اقتصادی، تعداد و تراکم کم جمعیت و همچنین عدم امکان نظارت در زمینه رعایت شیوه نامه‌های بهداشتی، کمتر بود اما در روستاهای گردشگرپذیر که بخش مهمی از فعالیت‌های اقتصادی آنان به ورود گردشگران پیوند خورده است اقتصاد خانوارها از برخی جنبه‌ها بیشتر از سایر روستاها تحت تاثیر انتشار این ویروس قرار گرفت.

در ۹ روستای مورد مطالعه، انتشار ویروس کرونا، به صورت مشخص بر اشتغال تاثیر گذاشته است بطوریکه میزان فعالیت اقتصادی ٤۰/۲ درصد افراد کم شده و ۱۵/٤ درصد نیز بیکار شده‌اند. درآمد ۹۳/۳ درصد خانوارها کم شده، ضمن اینکه درآمد دو درصد خانوارها افزایش یافته است. علاوه بر اشتغال و درآمد، انتشار ویروس کرونا، با افزایش هزینه‌ها نیز اقتصاد خانوارهای روستایی را تحت تاثیر قرار داده است بطوریکه هزینه بهداشتی تمامی خانوارها افزایش

یافته است و در مجموع و براساس ارزیابی با طیف لیکرت، میزان تاثیرگذاری کووید ۱۹ بر هزینه‌های درمان متوسط (میانگین ۲/۹) بوده است. کووید ۱۹، موجب افزایش هزینه‌های آموزش نیز شده است هر چند که در مقایسه با هزینه‌های درمان، میزان تاثرگذاری آن کمتر بوده است. میانگین تاثیرگذاری انتشار ویروس کووید ۱۹ به هزینه‌های آموزش، ۲/٤ بوده است. انتشار ویروس کرونا، هزینه خوراک خانوارها را نیز در روستاهای مورد مطالعه افزایش داده است که میانگین تاثیرگذاری براساس طیف لیکرت، ۳/۲ است.

نتایج پژوهش نشان داد که کووید ۱۹ موجب رکود فعالیت‌های بخش گردشگری و کاهش شدید درآمد ناشی از گردشگری و همچنین بیکاری کامل و یا نسبی کنش‌گران گردشگری در روستاهای مورد مطالعه شده و الگوی غالب فعالیت‌های اقتصادی شکل گرفته از دو بخش کشاورزی و گردشگری، به الگویی با غلبه کامل کشاورزی تبدیل شده است اما چنین تغییری، خانوارهای روستایی را به دلیل تنوع فعالیت‌های اقتصادی، کمتر با بحران اشتغال و درآمد مواجه کرده است؛ هر چند که فعالیت در چند رشته، از طریق افزایش هزینه‌های مالی و زمانی، در نهایت موجب کاهش بهره‌وری نیروی انسانی و سرمایه است اما با توجه به محدودیت‌های موجود از نظر تامین سرمایه‌های محیطی و بخصوص زمین، برای اشتغال کامل در بخش کشاورزی، اشتغال همزمان در چند فعالیت اقتصادی، موجب می‌شود که در صورت کاهش بازده اقتصادی یک فعالیت، خانوارها کمتر با آسیب مواجه شوند؛ در این راستا، پیشنهاد می‌شود که از طریق برگزاری کارگاه های آموزشی و ترویجی کارآمد در روستاها، مزایا و راه های تنوع بخشی به فعالیت‌های اقتصادی به روستاییان آموزش داده شود که این مهم، علاوه بر ایفای نقش در شرایط رکود یک فعالیت، در صورت آسیب محصولات کشاورزی و یا هر گونه تنش منفی در بازار نیز می‌تواند حاشیه امنیت درآمدی برای روستاییان ایجاد کند.

تاکید بیشتر پژوهش‌های صورت گرفته در راستای تاثیرات کووید ۱۹ بر اقتصاد خانوارهای روستایی بر فعالیت‌های اقتصادی و اشتغال است که یافته‌های پژوهش حاضر در بیشتر موارد همسو با نتایج دیگر پژوهش‌ها است که می‌توان به نتایج پژوهش‌های (Anderson, 2020; Mueller et al., 2020; Rahimi, 2022; Khosravi Zo & Ghasemi, 2022; Dadvarkhani & Mousavi, 2022) اشاره کرد که همگی بر کاهش فعالیت‌های اقتصادی و کاهش سطح اشتغال تاکید کرده‌اند. اما در مورد تاثیر همه‌گیری ویروس کرونا بر رونق گردشگری روستایی، نتایج پژوهش‌ها متفاوت است؛ نتایج پژوهش (Giddy et al., 2022) نشان می‌دهد که گردشگری در روستاها در دوران همه‌گیری ویروس با رکود مواجه نشده است که متفاوت از یافته‌های این پژوهش در مورد روستاهای مقصد گردشگری شهرستان لنگرود است. در مطالعات بررسی شده به تاثیرات کووید ۱۹ بر هزینه خانوارهای روستایی کمتر توجه شده است، براساس یافته‌های این پژوهش، هزینه خانوارهای روستایی افزایش یافته و با افزایش هزینه‌ها همراه با کاهش درآمد، معیشت خانوارهای روستایی کاهش یافته است.

منابع

ابراهیم زاده، عیسی؛ بذرافشان، جواد. (۱۳۸٤). مدل پخش فضایی هاگراستراند و پخشایش فضایی زعفران در خراسان. *مجله جغرافیا و توسه*، ۵ (۱)، ۵۷ تا ۷٦.

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی بیرجند، اثرات ویروس کرونا بر اقتصاد استان خراسان جنوبی و راهکارهای پیشنهادی جهت کاهش پیامدهای شیوع کرونا بر کسب و کار. (۱۳۹۹). گزارش شماره ۲، شورای گفتگوی دولت و بخش خصوصی.

اسکتی، هانیه؛ آریا، مینو، دوستی‌مقدم، حسین؛ و میری کمک، مهدیه. (۱۳۹٤). بررسی اثرات اقتصادی صنایع دستی بر وضعیت معیشت خانوارهای روستایی مطالعه موردی روستاهای شهرستان فنوج. اولین کنفرانس ملی جغرافیا و برنامه‌ریزی، معماری و شهرسازی نوین، قم، ۲۰ اسفند. ۱ – ۱۹.

پاپلی یزدی، محمد حسین؛ ابراهیمی، محمد امیر. (۱۳۹٤). نظریه‌های توسعه روستایی. چاپ نهم، انتشارات سمت، ۳۰٦ صفحه.

توکلی، احمد؛ وحدت، کتایون؛ کشاورز، محسن. (۱۳۹۸). کرونا ویروس جدید ۲۰۱۹ (COVID-19): بیماری عفونی نوظهور در قرن ۲۱. *دو ماهنامه طب جنوب*، ۲۲ (٦)، ٤۳۲ تا ٤۵۰.

جمعه‌پور، محمود. (۱۳۸۹). مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی توسعه روستایی: دیدگاه‌ها و روش‌ها. چاپ دوم، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی (سمت)، ۲۷٤ صفحه.

خسروی زو، اسماء؛ و قاسمی، مریم. (۱٤۰۱). بررسی تاثیر کووید ۱۹ بر اقتصاد روستاهای مقصد گردشگری (مورد مطالعه: شهرستان کلات نادری). *فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی*،۲۲ (٤)، ۱۰۷ تا ۱۳۰.

دادورخانی، فضیله؛ و سادات موسوی، سمیه. (۱٤۰۱). تحلیل پیامدهای همه‌گیری کرونا بر اقتصاد روستایی. *نشریه پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، ۵٤ (۱)، ۳۹۱ تا ٤۱۳.

دانشگاه تهران، گروه مشورتی اقتصاد کلان. (۱۳۹۹). بررسی ابعاد اقتصادی شیوع کرونا و راهکارهای مدیریت آثار (گزارش دوم). دانشگاه تهران.

ربیعی، حسین؛ و تک‌روستا، مریم. (۱٤۰۰). بررسی و تبیین تأثیرات کرونا بر اقتصاد مناطق روستایی، نمونه موردی: روستای اشکور علیا. *فصلنامه آمایش سیاسی فضا*، ۳ (۳) ، ۱٤۸ تا ۱٦۲.

رحیمی، فرشته. (۱٤۰۱). بررسی تأثیر ویروس کرونا بر توسعه اقتصادی و صنعت گردشگری. *فصلنامه اقتصاد کاربردی*، ۱۲ (۱)، ۵۳ تا ٦۵.

رزاقی، سمیه؛ جعفری سرشت، داود؛ به نظر، فاطمه؛ و صمدی، محمد مهدی. (۱٤۰۱). بررسی اثرات همه‌گیری کرونا بر اقتصاد گردشگری در شهر لالجین: با تاکید بر نقش صنایع دستی. *جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه*، ۱۱ (۲)، ۲٦۷ تا ۲۹٤.

رسولی، آزاده؛ شیران، زهرا؛ و کثیری، زهرا. (۱۳۹۹). بررسی سبک زندگی پسا کرونا و تأثیر آن بر گردشگری روستایی. پنجمین کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی، اجتماعی و سبک زندگی، تفلیس، گرجستان، ۲۷ آذر.

ریاحی، وحید؛ سلطان آبادی، ملیحه؛ و مؤمنی، حسن. (۱٤۰۱). سنجش فعالیت کارگروه‌های روستایی در مقابله با همه‌گیری ویروس کرونا مطالعه موردی روستای شهرستان خوشاب. *پژوهش‌های جغرافیایی انسانی*، ۵٤ (٤)، ۱٤۱۵ تا ۱٤۳۳.

سعیدی، سعیده. (۱۳۹۹). نقش اقامتگاه های بومگردی در توسعه گردشگری قومی در زمان بحران. مطالعه موردی استان گیلان، *فصلنامه جامعه فرهنگ رسانه*، ۹ (۱)، ۱۱ تا ٤۱.

سعیدی، عباس. (۱۳۹۰). روابط و پیوندهای روستایی– شهری در ایران. چاپ اول، تهران انتشارات مینو، ۲٤۰ صفحه.

سوگندی، فاطمه. (۱٤۰۲). بررسی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری روستایی با تمرکز به نقش ویروس کرونا (مطالعه موردی روستای بوژان شهرستان نیشابور). *فصلنامه راهبردهای توسعه روستایی*، ۱۰ (۱)، ۹۵ تا ۱۱۱.

شرکت ویرا ویژن. (۱۳۹۹). پیامدهای اقتصادی پاندمی کرونا بر بانک‌ها و کسب و کارهای جهان.

شکوهی، حسین. (۱۳۸۹). جغرافیای کاربردی و مکتب های جغرافیایی، چاپ هشتم، تهران، انتشارات به نشر، ۲۰۸ صفحه.

شکوهی، حسین. (۱۳۹۱). جغرافیای اجتماعی شهرها، چاپ اول، تهران، انتشارات جهاد دانشگاهی، ۲۱٦ صفحه.

شهبازی، حسین رضا؛ و صلاحی اصفهانی، گیتی. (۱٤۰۱). واکاوی پیامدهای اقتصادی کرونا بر مناطق روستایی، *نشریه جغرافیا و روابط انسانی*، ۵ (۳)، ٤٦۰ تا ٤۸۷.

طلائی شکری، شهاب. (۱۳۹۹). درباره مقابله با شیوع کرونا (۳٤). مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی.

طلائی شکری، شهاب؛ کلهر، سینا؛ و ستاری فرد، صادق. (۱۳۹۹). درباره مقابله با شیوع ویروس کرونا، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

فاضل‌نیا، غریب؛ هاشمی، رضوان؛ و پورابراهیمی، فاطمه. (۱۳۹۱). چالش‌ها و چشم‌اندازهای توسعه اقتصاد روستایی در راستای سیاست حمایت از تولید ملی، کارگاه‌های آموزش مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی.

قادر مرزی، حامد؛ شیرکانی، علی. (۱٤۰۰). توسعه روستایی در ایران از دیدگاه صاحب‌نظران، کرج، جهاد دانشگاهی، واحد خوارزمی.

قنبری، ابوالفضل؛ و ولائی، محمد. (۱٤۰۰). تحلیل عوامل مؤثر بر فقر روستایی در دوران شیوع ویروس کرونا، مورد: استان آذربایجان شرقی، *فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۱۰ (٤)، ۱٦۲ تا ۱۸٤.

لشگری تفرشی، احسان. (۱۳۹۷). تبیین فضای جغرافیایی در مکاتب روش ناسی اثبات گرا و هرمنوتیک. *مجله جغرافیا و برنامه ریزی محیطی*، ۲۹ (۲)، ۳۵ تا ٥٤.

هریسون، دیوید. (۱۳۷٦). جامعه شناسی نوسازی و توسعه. چاپ اول، ترجمه علیرضا کلاری، تهران، انتشارات دانشگاه علوم بهزیستی و توان بخشی، ۲۳۹ صفحه.

References

Anderson, R., 2020, Economic Impacts of COVID-19 on Food and Agricultural Markets, une 2020, DOI:10.13140/RG.2.2.17630.66881, Project: Forest Economics: Markets.

Ayhan, Ç. K., Taşlı, T. C., Özkökb, F., & Tatlı, H. (2020). Land use suitability analysis of rural tourism activities: Yenice, Turkey. Tourism Management, 76, 103949.

Birjand Chamber of Commerce, Industries, Mines and Agriculture (BCCIMA). (2019). *The effects of the coronavirus on the economy of South Khorasan Province and proposed solutions to reduce the consequences of the coronavirus outbreak on business*. Report No. 2, Government-Private Sector Dialogue Council. (In persian)

Cohen, G. (1978). Karel Marx`s theory of history. Oxford university press.

Dadvarkhani, F. and Mousavi, S. (2022). The analysis of the effect of COVID19 on the Rural economy. *Human Geography Research*, 54(1), 391-413. (In persian)

Ebrahim-Zadeh, I. and Bazrafshan, J. (2007). Spatial Diffusion of Saffron Farming in Khorasan with Application of Hagerstrand Model. *Geography and Development*, *5*(9), 57-76. (In persian)

Fazelnia, G., Hashemi, R., & Pourabrahimi, F. (2012). *Challenges and prospects for rural economic development in line with the policy of supporting national production*. National Conference on Rural Development, Rasht. (In persian)

Ghadermarzi, H., & Shirkani, A. (2021). *Rural development in Iran from the perspective of experts*. Alborz, Jihad Daneshgahi, Kharazmi Branch. (In persian)

Ghanbari A, Valaei M. (2022). Analysis of factors affecting rural poverty during the outbreak of coronavirus Case: East Azerbaijan province. *Space economy & rural development*, 10 (38), 161-184. (In persian)

Giddy, J. K., Rogerson, C. M., & Rogerson, J. M. (2022). Rural tourism firms in the covid-19 environment: south African challenges. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 41 (2), 343-353.

Hagerstrand, T. (1968). Innovation diffusion as a spatial process. University of Chicago Press. Chicago.

Harrison, D., (1997). *The Sociology of Modernization and Development*. Translated by: Alireza Kaldi, Tehran: University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences. (In persian)

Jomahpour, M. (2010). *An Introduction to Rural Development Planning: Perspectives and Methods. Tehran*. The Organization for Researching and Composing University Textbooks in the Humanities (Samt). (In persian)

Kevin, R., C. (1972). Location and Behavior, John Wiley & sons, London.

Khosravi Zo A, Ghasemi M. (2023). Investigating the impact of covid-19 on the economy of tourism destination villages (Case Study: Kalat-Naderi County). *Space economy & rural development*, 11 (42) :130-107. (In persian)

Lashgari Tafreshi, E. (2018). Theoretical - philosophical Explanation of geographical space in positivism and hermeneutics methodology schools. *Geography and Environmental Planning*, 29(2), 35-54. (In persian)

Lee, J., Yang, H. (2022). Pandemic and employment: Evidence from COVID-19 in South Korea. *Journal of Asian Economics*, 78, 101-432.

Macroeconomics Advisory Group. (2019), *Studying the Economic Dimensions of the Corona Outbreak and Strategies for Managing the Effects (Second Report)*. University of Tehran. (In persian)

Mahmud, M., Riley, E. (2021). Household response to an extreme shock: Evidence on the immediate impact of the Covid-19 lockdown on economic outcomes and well-being in rural Uganda. *World Development*, 140, 105318.

Marques, C. P., Guedes, A., & Bento, R. (2022). Rural tourism recovery between two COVID-19 waves: The case of Portugal. *Current Issues in Tourism*, 25(6), 857-863.

Mishchuk, H., Bilan, Y., Mishchuk, V. 2023, Employment risks under the conditions of the COVID-19 pandemic and their impact on changes in economic behaviour. *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 11(2), 201-216.

Mueller, J. Tom., McConnell, K., Burow, P. B., Pofahl, K., Merdjanoff, A. A., & Farrell, J. (2021). Impacts of the COVID-19 pandemic on rural America. The *Proceedings of the National Academy of Sciences* (PNAS), 118 (1) 2019378118.

OECD. (2020. Tackling Coronavirus (Covid19): Contributing to Global Effort OECD. Org/ Coronavirus, www.oecd.org.

Ohe, Y. (2020). Exploring a way forward for rural tourism after the corona pandemic. *Journal of Global Tourism Research*, 5(2), 105-106.

Papoli Yazdi, M. H., & Ebrahimi, M. A. (2015). *Rural Development Theories*. Samt Publications. (In persian)

Polukhina, A., Sheresheva, M., Efremova, M., Suranova, O., Agalakova, O., & Antonov-Ovseenko, A. (2021). The Concept of Sustainable Rural Tourism Development in the Face of COVID-19 Crisis: Evidence from Russia. *Journal of Risk and Financial Management*, 14(1), 38.

Rabiee H, Takrosta M. (2021). Investigating and Explaining the Effects of Corona on the Economy of Rural Areas, Case Study: Upper Eshkevar Village, *Political Organizing of Space*, 3 (3) :148-162. (In persian)

Rahimi, F., (2022). Examining the impact of the coronavirus (covid 19) on economic development and the tourism industry. *Applied Economics*, 40, 53-65. (In persian)

Rasouli, A., Shiran, Z., & Kasheri, Z. (2019). *Investigating the Post-Corona Lifestyle and Its Impact on Rural Tourism*. Fifth International Conference on Humanities, Social Sciences and Lifestyle, Tbilisi, Georgia. (In persian)

Razzaghi, S., Jafari Seresht, D., Behnazar, F. and Samadi, M. M. (2022). Investigating the Effects of COVID-19 Pandemic on Tourism Economy in Lalejin City: With a Special Emphasis on the Role of Handicrafts. *Journal of Economic & Developmental Sociology*, 11(2), 267-294. (In persian)

Riahi, V., Soltanabadi, M. & Momeni, H. (2022). Assessing the Activity of Rural Working Groups Against Corona Virus Epidemic (Case study: Rural district of Khoshab county). *Human Geography Research*, 54(4), 1435-1452. (In persian)

Saeedi, A. (2011). *Rural-Urban Relations and Links in Iran*. Tehran, Minoo Publications. (In persian)

Saeedi, S. (2020). The role of ecolodges in development of ethnic tourism in Gilan. *Society Culture Media*, 9 (34), 11-41. (In persian)

Shafi, M., Liu, J., Jian, D., Rahman, I. U., Chen, X. (2021), Impact of the COVID-19 pandemic on rural communities: a cross-sectional study in the Sichuan province of China. BMJ Open, 11(8): e046745.

Shahbazi, H. and Salahi Isfahani, G. (2022). Analysis of the economic consequences of corona on rural areas. *Geography and Human Relationships*, 5(3), 460-487. (In persian)

Shokoohi, H. (2010). *Applied Geography and Geographical Schools*. Tehran, Beh Nashr Publications. (In persian)

Shokoohi, H. (2012). *Social Geography of Cities, Social Ecology of the City*. Tehran, Jihad Daneshgahi Publications. (In persian)

Sketti, H., Aria, M., Dosti Moghadam, H., & Miri Kamak, M. (2015). *Investigating the economic effects of handicrafts on the livelihood of rural households, a case study of villages in Fanoj County*. First National Conference on Geography and Planning, Architecture and Modern Urbanism, Qom. (In persian)

Sogandi, F. (2023). Investigating the Effective Factors on the Development of Rural Tourism Focusing on the Role of Corona Virus (Case Study of Bozhan Village, Neishabour City). *Rural Development Strategies*, 10(1), 95-111. (In persian)

Talaei Shokri, Shahab., Kalhor, S., & Sattari Fard, S. (2019). *On Countering the Spread of the Coronavirus*. Research Center of the Islamic Consultative Assembly. (In persian)

Tavakoli, A, Vahdat, K., Keshavarz M. (2020). Novel Coronavirus Disease 2019 (COVID-19): An Emerging Infectious Disease in the 21st Century. *Iran South Med J*, 22 (6) :432-450. (In persian)

Tiwari, S. P. (2022). The Potential Impact of COVID-19 on the Asian Rural Economy: A Study Based on Asian Countries. Journal of Education Management and Development Studies 2(3), 1-7.

Vera Vision Company. (2019). *Economic consequences of the Corona pandemic on banks and businesses around the world*. (In persian)

Quarterly of New Attitudes in Human Geography (winter) 2025, Vol. 17. No 1

Analysis of the Economic Impact of the Spread of Coronavirus in Tourist Villages of Langroud County

Leila Shali
PhD Student in Geography and Rural Planning, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran.
Mohammad Basit Ghoreshi*
Assistant Professor, Department of Geography, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran.
Nasrollah Molaei Hashjin
Professor, Department of Geography, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran

Abstract

Introduction: With the spread of the coronavirus, the tourism industry in Iran has not been spared from its adverse effects. Gilan province, along with several other provinces, was one of the first centers of the spread of the coronavirus. In this regard, the Covid-19 disease spread to rural areas of Langrud County. This study examines the economic consequences of the spread of the coronavirus on employment, income, and expenses in the villages of the county. Therefore, the main question was raised under the title "What effects has the spread of Covid-19 had on employment, income, and expenses of households in the tourist-friendly villages of Langrud County?"

Materials and Methods: This research is applied in terms of purpose and descriptive-analytical in terms of method. The required data was obtained through a questionnaire from the sectoral, local managers and rural households of Langrud County. The statistical population of the research is the households living in the 9 villages under study. In addition to the general study of each of the 9 villages, a questionnaire was completed from the households living in the villages, which, considering the number of 2622 households, using the Cochran formula, a sample size equivalent to 364 households was obtained.

Results and Discussion: The spread of Covid-19 caused tourism, as the second economic activity of rural households, to lose its role in generating and generating more income for active households. At the beginning and peak of the COVID-19 restrictions, tourism activities in all villages almost stopped, as before the spread of Covid-19, the main or second activity of 52.3 percent of households was tourism. In the villages under study, the proportion of those who have suffered economic damage from the tourism recession is higher than the proportion of tourism activists. The ratio of employment to the total population in the households under study was 62.4 percent. After the spread of Covid-19, in total, 40.2 percent of household members faced employment challenges and all or part of their activities were stopped. The highest unemployment rate due to COVID-19 was about 22.2 percent in the village of Blordkan and the lowest was 5 percent in the village of Golab Mahalla. After the COVID-19 pandemic, the second source of income, tourism activities, was closed for 52.1 percent of households. In addition to the increase in costs along with the decrease in income, the level of well-being of households decreased and faced problems. The most obvious of these were health and medical costs, which included preventive costs and treatment costs. The widespread use of masks and disinfectants, as well as the increase in the use of detergents, created new costs for households. In addition, the costs of treating Covid-19 were also a new issue for some households. In this regard, educational activities were activated virtually. What made this type of education a challenge for most families was the lack of facilities required

for this type of education. Perhaps households that did not have the internet and hardware facilities such as computers, laptops, and smartphones to provide to their student children.
Conclusion: The results of the study showed that Covid-19 has caused a slowdown in tourism sector activities and a sharp decrease in income. Although working in multiple fields, through increased financial and time costs, ultimately reduces the productivity of human resources and capital. However, given the existing limitations in terms of providing environmental capital, especially land, for full employment in the agricultural sector, simultaneous employment in multiple economic activities means that households are less likely to suffer if the economic returns of one activity decrease.
Keywords: Village, Tourism, Employment and income, Coronavirus, Langrud county.

* (Corresponding Author) Ghoreshi@iaurasht.ac.ir